

ԽՄԲԱԳՐԱԿԱՆ

“ՀԱԳԳ”-Ի ՅՕԴՈՒԱԾԻՆ ԱՌԹԻԻ

երէկ մէկ քանի սողով հերքեցինք
այն միտումները, զորս Սիւլէյման Նազիֆ
պէկ վերագրած էր վեհ. հաթիօղլուսն,
բողոքովն սխալ մեկնելով Ն. Ս. Օժա-
թեան կողմէ՝ «Նուրոյէ վրէժմաւ խմբա-
րն» քսուած խօսեցերը:

Դիտելով բան ժը այդ առթևի ա տ էր որ
« Զագրդի խմբի դիրք ա այն անգամ ա, ինչ-
պես ասել երկու ամիս առաջ, պէտք տե-
սան էր շատ անհիշխթար գոյնի որով ներ-
կայացածներն իրանաստղյուք դուրս եկան, իբր
թէ Վկյա պահա՛մն իրանից անհասնան
քանտերը և այն ջուտտերին աւելի անհա-
նոր դատարանինը քանկարող է կայանալ րո-
վանդադուրն իրենց վճի այն էլ ձեռքեր
ըր հետապնդողին ու իր հալածուին քա-
ղաքական նպատակներն պատճառաւ:
Եթէ այս խաղերը իբր պահանջ ցանկ գրե-
նաւ, չնե՛ք հասկնար թէ ուրիշ ի՛նչ ժառ-
նուծուի իր քաղաքն եկան ըլլալ Սիւնիքյան
Կառնի աւելի զոտին ստակ:

Իրական մէջ Հայութեան ղէմ հաւա-
ժանք չկայ այս պատուով եղած է երբեք:
Ոչ ոք պիտի չընայր հաստատական պա-
տաւախան մէջ ասորի հայ կուսակցութիւն
մէ իրականապէս մէջ որ երբեք իրենչ չա-
տակարան քործնական է երբեք ինչ որ
ցեղերը ռուսացնելու հոյակապօրէն արեւ-
մաք անհաղագսօրէն բաշխ այս կուսակ-
ցութիւնը երբեք չէ կարող, երբեք չպիտի
կրնայ ձեռք բերել աղղկեցութիւն մը ու
զիրը մը արշաւան տրամաք ու կարենայ
իր սեփական զաւանգները պարտադրել
աղղկեցնան, անոր իրականացնան յառա-
գանքները երկրին թուր արամականի
ոյժն ու միջոցները ինչպէս այսօր պատառ-
նած է որ այդ ռուսացներին մէջ քա-
շնէրը պատառնանաւու պաշտօններու
կուլուին, իրենց տարբեր արժանիքներուն
ու յաւակնութեանց համար, և իրապէս
ռուսացնող ուղղութիւն մը պատուաշա-
կարած ըլլան նոյն ինքն Հայութեան կեդ-
րոնիչ, կովկասի մէջ, բայց տարուք եղած
ին սոսկ անհատապէս ձեռնադրանք մը-
մանկանք որ ու զիւրացելի անոնք համար
մտնաւանք որ աղղկութեան կողմէ ընդ-
գրկուած քաղաքական դասանանք մը,
ուղղութիւն մը հետեւանքներ չէին

եթէ՛ իրօք տեղութիւնը ընթաց աշխատանքային ձեռնարկներուն թնփարդ, ինչն պիտի արդիւնէր ինքեզ ուղղի՝ իր նպատակին դիմելէ, նոյն իսկ ամէնէն բռնահան ու անգործելի միջոցներով՝ իրաւէ, Դաշնակցութեանը մօզի հաւատացնելու հիշատակին թէ եկեղեցական կայտանքներու դրամային առթիւ՝ իրը թէ սոսկ իրենց կողմէ կազմակերպուած հալկական ընդդէմութիւնը վարկերը ոռւս տէրութիւնը եւ զայն կոտորեց իր հայաւայտ գաղափարակաւութեան մէջ, քայքայ ամբիւր առաւապել ընդ եւ որ շատ շատը՝ իր քաղաքի կանայք բերել ձեռն ուղի՝ Սարդ Կնէսը եւ իրօք քիթին անդին չտեսնէ, աշխատասարէ կլուծու համար այն ներշնչանքով որով իմը տուեալ եւ Զաղգի իմրադիրը Անթարկտիդ կնէ, հիշեց իր խոսքին իսկ խօսեցերուն՝ որոնցմով կը յայտարարեմ թէ Գերը պետ հայ եկեղեցիին՝ իր ունեցողութեան քանակին ու միջոցներով զէմ պիտի կանգնի իտալիոյ զէմ ո՛ր եւ չարժուած, Սիւլէյման Լաքիք պէ՛, միաժամ Սթիւիւններուն ամէնէն սիւլէյմանական նունը ինչ վարարելի գրիւրն հեռեկապ տեսնած ու ծիծաղելի տողերը... Ենթին հայ ցեղին մէջ իրօք Կնէսը եւ կայ ռուս կապակարութեան զէմ ապստամբելու, Ս. Վաթիքիոյին ձեռքը գտնածը միջոցները բռնական չին այն ոպստամբութիւնը արդիւնքուն Ազգին իրաւունքները լազալին ձկարարներն ուղեքն տակէն ապստամբ ու վերջնելու հայաստանի կորովի մարդը զէմ Կաթիլիոյին գորովակեր նոսրական ձեռքին մէջ գտնածը հողերն ոյթը ազգեցեղութիւն լուծի։

Զգորմանախիտ հոն էր Սիլվեստրիանայի վրեժն աչյ յայլ յայտարարութիւնը կ'ընէ իբր թէ իր հայաթարութեան ապագայը տեսնելովայլ համար է Գիտի հաստատութեան ինքն ինքն մարդը ուր աչքը հանելու աշխատարկ իրօք զայն սիրելու լուսահրին եղանակներ եղած ըլլաւ ։ Որովհետեւ այն սիրելը զոր ընտանքն է մեզ սիրելու համար, շնորհ շնորհ մեր աչքը հանելու ամենին հատարելով ու ապահով մեկնելու է ամեն բանն առաջ ։ Թուսիտյ մէջ ալ կան ապահովման ու նախաճանճող տարրեր՝ որոնք ոգի թ բռնի՝ կ'աշխատան հայ ազգը յետագէտ ապագանով կամ ապագոտմանը տարաբանի ցոյց տալու իրենց կատարել տարբէր է կ'ուզուի պետական զուարթ մը

Ինչպե՞ս հայ ազգը, տերութիւնը միշտ համար որ դառն անդ, չարքիւնք, մահա-
կանը հայանքին անոր համապարփակ լա-
տաւորութիւնը քիչ ի՞ր ամէն զարդ ու
տապաբէրի մէջ, Բաղադաբանի մասնորոշ-
ութիւնները աւել տան տնտեսական նկա-
տանքները եւն ալս զորքանութիւնն ապա-
նաւորելու, չափը հանգստութիւնն և պայ-
մաւորութիւնը զառանքն պէտք, գլուխը կը ծնէ
ու կ'աշխատանք ճարպարու ու զորքանման ի,
տակն իր խաբէր քան իր խաբարը, և ան
օրին մէկը նախաձեռնի քիչքերու վրայ կը
գտնենք դառն, ինչպէ՞ս առէ ու որ կ'ուզուի
արգելիլ, չափը Հոյախ տաննակ տա-
րիւնը արքիւնք մեր ասկ'հաննորուն մէջ,
հայ մարդկութիւնը եւթնորակուն հոսար տը-
նական փոփոխման, Հայախ չնտամեց
քն Հայաբոր տնտեսական փոփոխեց իրեն
մէջ Հայաբոր հնաւտե՞ց պիտի ունենար
երկրին անտեսական փոփոխութիւն,
ինչպէ՞ս որ ալ եկաւ: Միւլեյման Նաղիթի պէտք ահա
Հայաբոր հայախն ուս պետութեան հայ-
նաւորեց չորիւն աշխատաւոր չարաբոր մար-
դաց, բոլոր Գուրկիւնքիւնքերուն օգնութեան
փութեացած կ'ըլլայ, ո՞չ միայն Ռուսիոյ
Հայաբոր ապստամբ տարբը որ հռչակեցին
առ' նոյն իսկ ցրտեւոր աշխատանքով կա-
թողիկոսին խաղերուն թրոցած լաւ տպա-
ւորութիւնը պետական անտեսանքիւնք վրայ
եւ ի՞նչ ամէն կարելին ճիշդ պիտի թաղէ
Ռուսիոյ Հայաբոր պետութեան հաւատա-
րէմ պահելու համարը: Չի կրնար պահել,
կաթողիկոսին ձեռքը զանուած միջոց-
ները բա. ական չեն ալս պատմութեանքին
արքիւնքին... կ'ընէ հաջորդ խաղաղութիւն,
ինչ որ ուրեք բուն չէ ինքնին՝ ալլ տղար
փորձը որ ուս պետութիւնը զոգրելու որ
չհաւատալ կաթողիկոսին խաղերուն, Եւ-
դեա պիտի ունէր ալս ինքնացը արքիւնքը
հայաշարքիւնքին անուսով, մինչեւեւ մեր
ցեղին յոռեղուն թնաման աստիւ տակի
պատմակով միջոց որ չպիտի գտնէր մեզ
կողմէ խոցելու համար:

Իրականում Հայասեր հիմալ խնդիր չունիլն
երկնքը կառավարությունն հետև Դաշնակե-
ցու թեման դառող ցաւալը՝ «բռնաբաւ» մըն
էր որ անցաւս Միջին հաստաւորել կ'ուզէր
էնք «ամբողջ» ժողովրդի մըն էն հանուած
մեղադրաւան հաստաւորելն վրայս, բայց
հաւ մշտնադող ուրիշ բան չկանայ» ալ
միայն տաւալը բանն հողի, է անտնցնէ ալ
ոչ ոչ կը կախուեցան, ոչ մէկուն մայրը
սակ որոշեցաւ դատարանը գործարարն թա-
փառելով իր կարեւոր գաւազաններուն հա-
մար յետ մահու արքայութիւնն մարտնչել
Եւ ալք դառող անբաւն անտնութիւն չու-
նէր հայաւորաւ գաղաղակաւութեան մը
հետ, որ հիմա կոլիտարի մէջ ամենաթաւա-
սաղաւթութիւն կը տրիւ, Հայը հանդիսի
Թողուած է իր գործին, իր առատութիւն,
իր իմացական հետաքրքրութեան հետ անբը-
թափին ապագայութեան մը Է պետեմով
ժառանգութիւնն կրկնաւ իր գործներով
բաշխելուով Է Ան ապագութեան լաւա-
գոյն կ'առաւը հայրենիքն Իրտանայ մա-
մուլն կ'ուտայ մեղէ, մինչև անցած Դաշ-
նակցութեան անգիտ գործունէութեան
մայրն չունալից պաշտօնագործակալներն
հրատարակելով Է անկեղծ երբ տալիս
Դաշնակցութեան զատիկ արձանագիտները
անգիտ չէն մարտ Է Դատաւարութաններու
մայրն ցաւելով հանդիմ, չնէր կ'ընար
ուրանայ ալ պաշարաւ իրողութիւնը

Այդպես եղած է նաև սակէ առաջի
շահախաբներն, փոխաբաններ, պատմա-
առարներ կրնան իրենց գործունեութեան
նպատակ ընտրած ըլլալ Հայրենի և առ հա-
մարդ միա բոլոր ցեղերուն առնացուած
աշխ պետութիւնը երեքը իրեն նամար
քաղաքականութիւնը որ չէ դարձուցած
այդ տխրութիւն տանկարանային բանդը
գոչւանքին։ Եւ հէջ առոր համար է որ
կայրաւաններու գրումներն զգէ մարդուն
կայրալին ինձնապաշտականութեան ժխթը
կրցած է աղիւններու դառնալով Ռուս պե-
տարկներն հէջ տրեք իր ներքին քաղա-
քականութիւնն իրական մէկ գաղափ-
նկատելու կայրաւաններու գրումները, այդ-
քան չափը ժխթել մը ստիչն լէր կանտ
այդչալով, ի՞նչ տարբեր մարդերն Արե-
ւելի պարտութիւնն ու ներքին յեղա-
փոխութեան պտոկկուած զինուած տոխպած
ըլլալին առմատարար գոլուն ծանու աղջ
ժխթելն ստիչը, հիմա ի՞նչ պիտի աղբի-
լէր զինուած նրն փոքրը կրկնելու, նորեն
կայրաւանները գրաւելու, հիմա որ ամե-
նապոր է դարձան։ Եւ յետոյ, հէջ առ-
ացուած իրօք պետական քաղաքականու-
թիւն մը դարձած ըլլաւ Ռուսիոյ մէջ,

մինչև հիմա, որոշացած պէտք չէ՛ր ԲԼՍԷ
արգելեց Հայոցմէ անհամեմատ աւելի
ակար ցեղեր, որոնք չէ՛ միայն Հայոց
չափ դժարորոթեան, ինչնապաշտպանե-
թեան կորովէ զուրկ են, այլ նոյն իսկ
աւելի, Հայոց պէս Դաշնակցութեան մըն
ալ չունին իրենց կողմից, որ թէ՛ անո՛վ
կարեան . . . ստանանցեն Զարդով . . .

Օ՛հ, հապկիստ թողունք Ռուսիոյ Հա-
յերէն, արեւել Սիւլէյման Նազֆի պէյ,
մենք մեզդ շատ գործ ունինք ասեման-
ներէն ասորին, տեղի չկայ որ երկունք ա-
սանկ պարապ տանող սիրտերնիս լուշինք
ուրիշ տեղութեանց մէջ անցած դարձածը
սեզդ տեղաւ րնեղով:

Ասոր պէտքը զուգ ալ կը զգայ երբ
կ'ընդունիք թէ Կոմիտասաւոր մեր
Լուսինեան Անաստասի Դանաճիւնեան մէջ
ընտելող Հայերեան ընկերային վիճակը
չառ խառնուելու խառնակ էր, և որքան
ալ այդ խառնուել ծանաճանքեան մէջ կա-
տարեցանք երգանիկ ցոյց եւ մար-
քը զոյգութիւն չունիլ, կիկին Հայերը (ա-
ւելի լլատով) կարող էր ըստիկարեանց
և Կարսահայրութեանց տակ կը ծըզ-
լուէին:

Եթէ՝ ձեզ հրաւրելին որ փաստերով անպարզեցանէ՝ ձեր տա անորը, անուշաբնակ հոգուարժեան չպիտի շարժեցնուի որոտելու չկայ որ ճշմարիտ չիտթու- լեան ձե պիտի մասնաւորէ, եթէ երբեք ուսուցիչ հայ ձե նախ հրաւեր ուղղել ձեզի, իրենց մասին ձեք զբաշններուն նկատմամբ Դարձակցակցական նաշմա, որոնք ինտրիդ դէմ փշերու հոսած ոչ մէկէն ինտրիդի եր պատան, նախ իր- թեւեման պիտի մասնաւորէ, եթէ եր- բեք հրաւրեալին ցոյց տարու հարսնէմա- թեք անշաքարուլեան, հարստարուա- թեան, բնուապարուլմներու, բռնի կրօնա- փոխութեան ու թթապի զգացքեր Կովկասի մէջ, ինտրիդներ մէջ՝ Գ. Գ.

Զյուլապատանիքը սօսկան է Անդուշի ի-
նքանից ունեցե՛րք ճիշդ ճանձնը թէ՛ ռուս-
կապատանիքները այս կողմ ապրուհան
ընթացքին հիմնական ապրելակերպը բան
մեկըրեւ Անաստասի համար, բայց նորէն
չյուլապատանիք է ժճնալ թէ՛ բերք ղէ՛ ժ՛ր
բաւոր ապահանջութեան մէջ զուտ, մին-
չն լիքը ապրելութեան, բոտանիան է
լարելութեան մէջ լոյսացող երկրի մը
ձնեղ անցող 1908 յուլիան տարին է որ-
քան ալ հաճախ մանրեղ տարած ըլլաւ ի-
րաց տղ լիւրեղ իրեղեւ, նոր կարգի
հաստատուել է բարդեղակերպեան բա-
րեւտուր միլիոններ երկրին մէջ հաւաքի-
ւել, արեւաքայքեղու համար, նորէն չլիւր
կերպ լաւագոյն լիւրեղ մը գորջեղել
ստատա՛ցող որ ապրեղին նորեղ ալ միշտ
անապա՛ցու է երկրին ճակատաբերին հետ
խաղալու աստիճանն տարնալալիլ, կերե-
ք հանգեղա չթողցուն լիւրեղ է Ու աստա-
ւին՝ Մարտ 31ին ինչեղ փորձանք մըն ալ
մեծապէս յամեղող իր յատալխաղաղու-
թիւնն է

Մենք ա՛յն աստիճան բարձր արժանա-
բութիւններով կը կրօնանք ենք իր մասին,
որ չենք կրնար տարբեր պատճառներով
վերադարձի մնաստօրէի մէջ պարզապէս
սխտոր լինելով: Հազ ասլ երբեքն մէջ,
հնչեցէս տեն ահն, չննարար ու յախասող
արար մըն էն: Չարակատարն, յետոյ
նուախ, յետոյ թուրքերն, իրարու ձեռքէ
իւզ են մեր ժողովուրդը, որովհետեւ
իրօք յանկուծօք, օգտակար ու երկրպագ
երեւցան է անոնք՝ իր բարեմասնութիւն-
ներով, իր զորութեանութեամբ, իր ճար-
տարութեամբ ու ննարատեսութեամբ ու
մաշնուուն մէջ ալ միշտ բարձրագոյն դիր-
եցեւոր հասանք է, և ամենքն ալ յուսա-
խաբ էն թողան երբեք, ինչան հողը ոսկի
կտրանք է պարզասէն, և իր բովանդակ
ըզանքը որոշի բան էն եղան, այլ միայն
իր զայտօյնութ պահել իրեն: Եւ յամենա
մը ալ պահեն մասնիկ իրեն: Եւ յամենա
այդ իման ալ աստուեր է իրմէ:

Իրուհւոյն մէջ, առանկէ բան զոյոժեալ ի
չունիլ չափ արն առաքին աղբն է թի
հէյալ վազառախ ըր տնտեսապէս ամէն
նշարարարու ազգի վը ըլլըզ իզ վայելի
և երբեք իջ վարանք ըր բովանդակ
ունիչ, կորովն ու գործունէութիւնը ան-
բաժանցիղուն անվար ու ասպարէզ: Դժոհը
միևնախ ինչ չըլլար, իրեն ինչ, իրականի
ըր չափ տնտ. աղբուն թիւնը իւր անվար յի-
շար էջ որ առանկէ գտառալ: Ենթ յը
Լճապետն. անվար: :

Ի՞նչ է մեր ասպմանչեքուն մէջ ալ նոյն
ապահովութիւնը ընծայուի, — և ի՞նչ յու
սանձը որ պիտի ընծայուի՝ երբ արտաքին
փորձաքննեղէն խալիսով մեզ կտրդի կա-
նոնի քննչու իրապէս փրկարար գործին
նուիրեալին, — այն սիննէ Հայոց, որ հիմա
խնդ օգտակար տարր մըն է այս երկրին

մէջ, ասան անգամ, քսան անգամ աւելի շատ արտադրար պիտի դառնայ: Եւ ետեւէ մամբնէն աւելի շահողը դարձեալ պետութիւնը պիտի ըլլայ:

Ատոր աշխատինք, ատոր համար հող
պատրաստենք առ այժմ, սպասելով լա-
սագործին օրերու: Եւ ոչինչ կրնաք ընել
այս տեսակէտով, եթէ երբեք մեր սե-
րիական աշխին մէջ միտած գերանները
ձգելով ուրիշներու աշխին մէջ կը փրկ-
ւանայու: Երկուքս:

ԱՐԱՄ ԱՆՏՈՆԵԱՆ

ԺԱՄԱՆԱԿԱԿԻՑ

ԱԶԳԱՅԻՆ ՊԱՏՄՈՒԹԵԱՆ

Է Զ Ե Ր -2-

Կ. ՊՈԼՍՈՑ

ՊԱՀՊԱՆՈՂԱԿԱՆ ՎԱՐՄՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԸ

II

(1885—1887)
ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ ՆՈՒՐԱՆ ԷՖԷՆՏԻ
Պատրիարքական ընտրութեան անգլա-

ինքն բուռնություն սեղանում, հանդիսաւոր ժողովներում. զոյգութեան անհետացումը, սամամադդուրութեան շնչումը կը յօրինէր Նուեիան ճկեմանի ծագմանը գլխաւոր տեսարկը Ուր որ կ'ընտար, տասնց գրանմուլ կը յայտարարէր թէ «այս միջպիտան»-կան երկրէն թէ իրպանութեան թէ մեծ «քրիստոնեայ» հասարակութիւններուն հա-
«հասարակայն» գաղմայարութիւն է տեսնել»
«բացարձակ» տաճմարմարութիւնը վայելիչ
«և տարին տարեկան» ամիս հարկը քա-
«ռուսուն» անգամով ներխուժ անյարձա-
կը ժողովները գլխաւորութեամբ իրաւունք ու-
«նեղելը միակ հպատակ ժողովուրդ մը»
«Նիւրոպոլսեան» դրոթիւնը անգամ տանա-
«նոյն է Նորին վիզամարտութեան որ Հաւե-
ն Եւրոպայէ մուտք գործելու միջոցն է

բայ՝ ինչ Գաղթորի վարդապետն ունի լավ հիշողություն՝ ընտրվե՞լիս՝ սովորե՞լ էր պատուհանի մը ներկայությունը, և խեղա՛յն Յուզիքը որո՞ւմ չստացա՛ր իրա՛նքու՛ն պի՛սքն է՛ վայելե՛ր, չի՛ն վաղորդ ու՛նենան իրենց Գաղթորաբըր, ստացն ու՛ն՝ իրա՛նք են ընտրվե՛ներու ընտրվե՛ն իրենց՝ արքայությունը, մի՛ն շահարկուն ընա՛րածը ըն որո՞ւմ է՛, և՛ անո՛ւ նարե՛րն է՛ ց՛կնա՛ր հետա՛նալու Սահմանաբերվե՛ն Վարդապետի Թաղուն ինչ՛ Դարս ո՛ր սակա՛նք վարդապետ ի՛ր միտ ունյա՛ղորդե՛ան կա՛ն հա՛խն սա՛խն է՛ վաղա՛յն պի՛սքն է՛ր փո՛ղցը ընդա՛յնը ի՛ր այս փո՛վախը, որո՞ւն իրա՛կանա՛ցու՛ր ի՛ր ծառայություններուն պի՛ս պատահաններունը պի՛տ համարա՛նը, ո՞ր սպա՛նքն Սուլթան շահա՛ր ըսա՛ծ էր. «Այ՛ր փառա՛յն ի՛ն յիսա՛րալնա՛ն զօրծ ծղա՛ծ է առ Սահմանաբերվե՛նը»։

[illegible]

Բայց Արցախի Ժողովը ուներ ներքին կանոնադրեր մե, իրականում չգործնում, որ ամբողջական անդնված զորքավարության համար ապահովված էր Ժողովի օրենսդրությունները, նուրբան է կենտրոն վստահ նախ այն կանոնադրերից զմեզ դառնե:

Երևտասարդ երեսփոխաններին ժամ մը տեսնելով այս փոսանք, բոլորեցան չորով մեծացնողները մե որ էր թաղամասից ժողովապետները, զատառանալու թեմամբ ու ապահովում թեմամբ բացատրել յարգանք էր յառ յառ յառ յառ յառ:

Այլ ամօժ որ հարկերնայիցվան անդա
րախնի մեկարարակն վեր ել բարձրաբար
իր յաղագրութեամբ որուն զաղանից
յետոյ երեսնս պիտի գար, զձք թիրեա-
հանն էր: Գլխիկ խումբը հաստեղծեա-
լի պետիս բոլորը ու անոր անդկորո-
թեամբ շնաց փրկել Սահմանորոթի-
նը: Այլ յաղագրը դիտել որ երկ պակսի-
նը ինքուրն յե՛ն ոյթ որ քուն կի՛նե՛ծ
կարողնայ զի՛նզոյն յղեալնայն հար-
նասի ու: Կը գգար թէ զարկապի-
կը՝նոր յեղեալայթիկնեղիցը հանել էր
նպաստիկն, հետեւաբար ուղիք ժամանակ

հիմի խոսեալս, վարպետ ե. համբերող
աղբերակեալ: Լուսեան ճէփ խաղաղ
կէ ինչն ալ խաղիլ խաղաղ, այնչեւ որ
որդոքս 1895 Վարդգէսեան երկնապան
մեծիմ, առանց Սահմանադրութեան վե-
աճեցնուիմեան խնդիրը պաշտօնապէս
ուղղաւ ըլլալու: Կալի եկեալ եր Լուս-
եան ճէփին, ու որ ըլլաւ մոլորեալ, կա-
ռուիլ, հարկադրեալս աւիտի պողոտ
անձեմէ ալ Սահմանադրութիւնը որդի
կառաւաններու վրայ իր փառքն ե պատ-
մապաշտօնը բարձրացնել երազաւ էր:

Այսպէս ահա աղբ մեղապարտ իրո-
ւորքն ալ, ե անոր յաղորդեցիւնը ապա-
րդիւ յատարակել, որքիլ հետեանք
ուռնեան բայց կիկէ անի եւ զորքանի
համահանադրեալսական զգացումը, ու ե-
տեալսականական միտքով իշխաւ բաշտմաթիւ
ե արդարեալի պահելու հարկը զգացնել ա-
մէնուն:

Հայ ժողովուրդին համար, ինչպէս յայտ-
նի է, թեմական առաջնորդները կենսա-
կան կարեւորութիւն ունին. առաջնորդա-
կան երեք պատմութեամբաբաշխութիւն կը բա-
ւան զգալիօրէն մը առաւել նշանակաւ է ք. ի
մասին մտնելու մասը:

Վարչապետը յանձնարարում է նախնի ու պատգամալուծ թեմաթիւ ելլողով Երանոսեան Դեմետրիան Արիստակէս եպիսկոպոսը, Վանի թեմը յանձնուցեալ Պողոս եպիսկոպոսին ու Խարբըրդը Պետրոս Բարդաղիտեան, երեքն ալ իրենց անցեալ Երբորդ տնտր հարմաւ պէտքով :

Լուսերեան Հէկէտիկի իբր Դրան պաշտօնական և Գաղտնիքաբանին ալ վարձարկտան մեծ թեւեռն առաջնորդեալն ինչը իրն մէջ զգուշաւոր բնքայքի մը հետեւեալին հաղիք կ'ըմբռնենք։ Սակայն նոյն կրկնակի պատահող ունեցող խոյնքի և անցնումսիտ պետ մը պիտի ջանաւոր առաջնորդողին թանկ հեղեղեղ քանակները որոնք կտապաշտեալեան տնայնութեան առաւելայ դարձած չլլալով հանդերձ, միայն գաղտնի գլուխի չլլալին հաղիք միայն ժողովրդին Ստանայ նկատողութեան անտեղի այդ ճարպիկ կոշտատու եկեղեցեակներին Լուսերեան Հէկէտիկի պէս գրասենեան առաջնապէս տառադրող անձի մը անկեկալով թիւները, լոյկ քաղաքական տեսակներու կողմէ միայն թուանմանները ճի համապատասխանեցին վարկապետին ծրագրին։ Հայաստանի հայ ժողովրդային երկնայնութեան անընդհատ շարունակեցին Լուսերեան Հէկէտը քաղաքականութեան տնտր մէկ յեռաբանին էր և որիւր ոչ ոք կընայ։ Վարկապետ այդ եղեւ առաջնորդներուն հատապետութեանը և անխորժ վատութեանը։ Աստուծ պիտի հաղթեալթէն թագմաթիւ կենդանու հանդերձը դրս վարկապետ հարթ թիւերու առթիւր և պարծաւոր պիտի ունենան։

Կաթիլուռան դատին ինչպիսի տարրի-
նան զոգորդողով դուրս ել գաղաթեմե
նուրանե Էփի հողին միին կոպիմե
Մութիորի փաստապան Կարկու, Եր-
կարտանե դատովալթիթեն լիտոյ Շերի
վնավ տրից Երուսաղէմ մէջ Մ. Յակով-
բանց վանքի պատկանող 30,000 դուրի
արծողութիւններ հողի ալ. Գաւորաբաշտ-
նը քաղաքաւ տալ լծող կայսերական
հրամանով ընկն տալու Այդ դատին ելքէն
հարմար ճալ եկեղեցիաւթանութեան Է. Կայ

[illegible]

զին էր զորդը Սարգսիսյան Բեասիկի Բա-
յալիցին զոր խոտիկ էր անդամակն Նուր-
անն է՛՛՛ Լուկի էր շահիկի դրը ընդդեմ
Շահադադի, որուն ամուսնուցան էր ինչ մէկ
խնդրին զօտուի ուր լալորդեան ամիքաւա-
նոր զայն բանաորիկ տալ, Եմադրիսի
Բեասիկ Գաղտիւրդին ու կոծանակի ծորո-
ղին ողորմելութեանը։ Երբ խոտիկը 1890ի
ընկալեմունտ վրայ, զիտու տնննէր ապա
Հայ Բանաորիկայն բանադրանքին անուղղակի
Հուսանան տննոր :

Պէշկէթաթի գերեզմանատան խնդիրը մը
պիտիւն 1887ի սկիզբները, եւլաքի պար-
սի ու քաջիզ շնորհեա՛նէ աւելի 1885էն ի
նոսթրիան ստացա՛ւ ըլլալով, ինքե՛ն ի
ր ո՛ւնէ թարուս՝ արքիւլուսն էր ար-
շապակ զոսաւալարին մերձակայ հողե-
նն ժրաշ, շինա՛յ եւլաքը ոչ թէ՛ զոս-
աւելի ի՛ր ալլ Սուլթանին մայնջնեակա-
սկաւարանն էր թէ՛ն, սակայն տասը տոը-
ան մէջ Սուլթանը բնաւ չէր յիշու աշդ
ողոտան հին մոեկատասան, երբ մէկէն
մէկ 1887ին աւտոր զրաւուսին շուկը
սաւ տարածուիլ։ Սուլթանին ինճախը
զոգաբա՛ն էր աշդ խարուիլը։ ոչ ոք
որոշ բան մը բւեռել կարող էր Այլ յան-
րորական պայմանովու երեսն կուգա՛ւ
արքանն էֆի-ի օրովը։ ուստի ու մեծակ
աղի իր կապա՛նք արքեմարս մաեքուր
ի։ Պէշկէթաթի անպէտ գերեզմանատան
աւաւուսով լիբիմներու անքանաքանակ-
եան կործանակն սկսելուցը անպատ մը
միջէն յետոյ, անկէ ետքը բերալի դե-
պմանատան արգիւտաբնիկներ շնորաբար
մածոքին։ չուար Նուրեանն էֆի-ի մա-
էնն միւշիլիբ Ղադի Օսման ժալալի միջն
ստանա՛նքուտանն մը զոյոթեկնը կաւ-
ածուեցաւ։

Այդ Բերայի գերեզմանատունն ալ
365էն է վեր կը մնար լքուած. իրիմ-
ներ պարտաբերութեանը՝ Արտաքին
որժերու նախարար իսկի Շէրիք փաշ-
էի մտաբերքը պետեանն կալուածի վե-
ածել իարիւր հազար ոսկինքու արժէք
ենցեղ ալ լայնածաւալ ողորդ, ասկայն
որդիպար յիմ յուզող պարտաւարքն նա-
ւարար հրճարի բազմաբնէն

Զինուորական իշխանութեան աշխերը
իշտ յառած կը մնային զօրանոցներէ
ջապատուած, ուղղւած զերազանցո-
ւն կարեւոր հոգի մը վրայ, որուն դէմը
տարածուի Արէսեան դաշտը:
Արփոյն՝ Արփոյն՝ Արփոյն
(Շարունակելի)

ԱՏԱՐԱԶԱՐԻ
ԿԵԴՐՈՆԱԿԱՆԸ.

ՀԱՐԱՐԱՆԱԼԻ ՅԱՏՏՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Աստ-Ռազարի Կեղը, Վարժարանը կը
դասէն իր երրորդ տարին, որուն տա-
րով ի'ր ուղեւ ներկայանալու ինչպանե ավ-
տակը, յառաջով մը պատահանալ ժառ-
րաներէն Նկատ առեղիւրդ՝ մտաւտառ առ-
ուել մը կը փրկել գաւառական մ'աշխարհ
ստորածիտ ու երկրամեայ զոհուու-
թիւններով ինչուստ երկրորդական վար-
աւան մը, որը կ'ընտանէ գաւառան մէկ
ուսուողի ճայ ազգութիւնը, տալով անոր
ողջը հաղի եղած ժառանգ ու բարոյա-
ւան պայքարը

ԿԱՐԱՐԱՆԱԼԻ ԵՐԱՆՈՒՆԵՐ

ՆԱԽԱՐԱՀԱՆՈՒՄԻՆԵՐԸ... Ինտերմա-
ռոնալդին էր կազմակերպում կանոնադրերն հա-
մեմատ թվեւ 7 անդամներէ պիտի բաղկա-
ւորէր, ըստ յոյսի զի ք վեր կ'առնաւ անպիտ-
մ անդամ թաղապետի, իսկ իրապէս
անսամալալու թիվներ կը ներկայացնէին 2
ողնները, զանից մը միայն այդ երկու
անդամներն էին, Արտիստապետ Գրիգոր Մի-
սերեանն և Աստուաղզորի Ստեփանն Ստե-
փանեան, որոնք իրենց զմանազն ընի-
մանեմատ, անտիք թիվ մտաւրէ, ուզանքն
ստացաւ ինչ անսամալալու կնիքով դպրո-
ւան ամէն խմբիկներուն հընդերձ:

ինստիտուցիոնալ ատենադպրեր մա-
 տաանք, իր հետ քայսած է խնամակալու-
 ռան միւս անդամներն ալ, զանոնք լուս-
 օտեցով, լրտզոյթներեւեր ըլլալու ինչ խա-
 թըրութեամբ և սխալ հասկցնելով անոնց։
 Հակառակ իր պիւնտմէրն կանոնաու-
 տութեան, օրը օրին չէ վճարած ուսուո-
 ինքներուն աստիճանները։

Ուրիշ գաղափարներ երբ դուռ հեղ-
ով կ'ապրեմ հայթայի կողքոյն գրեմա-
յան հիւանդ, խնամախօսութիւն չեմ
բերեմ և երբ խոտոր իր ասանապախը
չպտուցեմ անհասկանալի խառնութիւն վերածել
աշխարհաեղծութեան ազդելէ ռարիւն դիմեմ
հին, մտերցը ընդ գաղտնի գրտաճառ-
ութիւններ, ասանք աշխիւի ասինապախը
էլ չեմ ընդուն. և շատ անգամ զի քրքրեմ
առեմք ասելի գէն գրտաճանչ, իսկ երբ
աշխարհաեղծութեան կողմէ իրենց գիտապա-
սինք ըլլայ, ասանք երեսն ի վեր ապեմ
աշխարհներ, արիւններ, անշարժականներ
վաներ, գրտայ, էն մի որ ինքը խնամա-
խօս և, պէտք է գիտցուցեմ ծառայէ իր շատ
խնամքուն:

Տակաւիս խնամակալութիւնը արդէն
տանազալիրին տարեկան վարձք մըն ալ
լատկացուցած է, ի վարձ թերեւս իր կա-
ռուած խորանշնոր թիւններուն Դրամով
խնամակալութիւնը (°):

